

## Σκέψεις για τον Χάρτη Δεοντολογίας των δικαστικών λειτουργών

*Της Φανής Σωτηριάδου,  
Πρωτοδίκη Δ.Δ.*

Την περίοδο που διανύουμε, έχει ανοίξει η συζήτηση μέσα στο δικαστικό σώμα γύρω από το ζήτημα «τι δικαστές θέλουμε». Σκοπός είναι να τύχει αποδοχής από τους διοικητικούς δικαστές ο Χάρτης Δεοντολογίας των δικαστικών λειτουργών της διοικητικής δικαιοσύνης, ο οποίος θα διαγράφει τις «γενικές αρχές και κατευθύνσεις» που «πρέπει» να ακολουθεί ο δικαστικός λειτουργός στον δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό του βίο, προκειμένου να μην θέτει εν αμφιβόλω την αξιοπιστία του. Το περιεχόμενο αυτής της συζήτησης επιχειρείται να προσανατολισθεί γύρω από την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης του δικαστή σε συνδυασμό με το δικαίωμά του περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του. Διάφορες αόριστες και εκλεπτυσμένες έννοιες διανθίζουν τη θέση όσων τάσσονται υπέρ της ισχύος ενός Χάρτη Δεοντολογίας για δικαστικούς λειτουργούς, όπως για παράδειγμα: «ο δικαστής μπορεί ελεύθερα να αναπτύσσει την προσωπικότητά του αλλά με αυτοπεριορισμούς που επιβάλλονται από τη θεσμική του αποστολή», «ο δικαστής μπορεί να εκφράζεται ελεύθερα αλλά και υπεύθυνα», «η ελευθερία του δικαστή πρέπει να φιλτράρεται μέσα από τη δεοντολογία του», «ο δικαστής δεν πρέπει να ταυτίζεται με ιδεολογικές προσεγγίσεις γιατί μόνο έτσι θα παραμείνει ένας ελεύθερος άνθρωπος». Τι σημαίνουν και πώς ερμηνεύονται άραγε στην πράξη λέξεις όπως «αυτοπεριορισμοί, υπευθυνότητα, ελευθερία, φιλτράρισμα κ.α.», που θα ακούσουμε εν καιρώ;

Ένα πρώτο επιχείρημα των εισηγητών και υπέρμαχων της ισχύος ενός Χάρτη Δεοντολογίας στους δικαστικούς λειτουργούς της διοικητικής δικαιοσύνης είναι ότι ένα τέτοιο κείμενο δεν θα είναι δεσμευτικό, θα έχει χαρακτήρα ήπιου δικαίου και δεν θα αποτελέσει εργαλείο πειθαρχικών κυρώσεων σε βάρος των παραβατών του. Ότι σκοπός του είναι να ξεδιαλύνει την ασάφεια που υπάρχει (;) σε σχέση με τη συμπεριφορά του δικαστή στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο του. Να επιλύσει ή μάλλον να κατευθύνει προς την επίλυση συγχύσεων που

εμφανίζονται και αφορούν τα όρια της έκφρασης του δικαστή, τόσο στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων του όσο και της καθημερινότητάς του. Υποστηρίζεται επίσης ότι ο Χάρτης Δεοντολογίας υπάρχει σε όλα τα δικαστικά σώματα της Ευρώπης και μάλιστα από καιρό, συνεπώς θα αποτελούσε ελληνική παραφωνία και μάλιστα ανατιολόγητη να μην υιοθετηθεί και από το ελληνικό δικαστικό σώμα.

Τα παραπάνω αποτελούν επιχειρήματα τα οποία σκοπούν στην όσο το δυνατόν «ανώδυνη», από άποψη αντιστάσεων, υιοθέτηση του χάρτη δεοντολογίας από το δικαστικό σώμα και στοχεύουν κυρίως στο να υποτιμηθεί η συζήτηση γύρω από το περιεχόμενο και την ρυθμιστική εμβέλεια του Χάρτη. Όσο, όμως κι αν επιχειρείται να απαξιωθεί, ώστε εντέλει σιωπηρά να τύχει αποδοχής, ο Χάρτης Δεοντολογίας ή καλύτερα το σχέδιο του Χάρτη που γνωστοποιήθηκε στους διοικητικούς δικαστές από το Συμβούλιο της Επικρατείας, έρχεται με πρωτόγνωρο τρόπο να επέμβει, με τον μανδύα κατευθύνσεων, στην ουσία, όμως, περιορισμών, τόσο στην ανεξαρτησία του δικαστή κατά την άσκηση των καθηκόντων του όσο και στην ελευθερία και στις επιλογές που δύναται ο κάθε δικαστής να έχει στην προσωπική του ζωή. Απόδειξη για την μείζονα, με αρνητικό πρόσημο, σημασία του Χάρτη Δεοντολογίας αποτελεί η ίδια η αποσιώπησή του, η παράλειψη από τη διαμόρφωση του κειμένου του των ίδιων των δικαστών που θα κληθούν να τον εφαρμόσουν, ενώ μόνο ύστερα από ενυπόγραφη διαμαρτυρία 100 δικαστών των διοικητικών Πρωτοδικείων και Εφετείων της χώρας το συγκεκριμένο ζήτημα θα τεθεί σε Γενική Συνέλευση της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών, ώστε να γνωστοποιηθεί ευρέως. Όσον δε αφορά το επιχείρημα της εφαρμογής του Χάρτη στα ευρωπαϊκά δικαστικά δρώμενα, είναι πράγματι απορίας άξιο γιατί ποτέ ένα τέτοιο επιχείρημα δεν συνοδεύεται από μεταφορά εμπειρίας από τα δικαστικά συστήματα όπου εφαρμόζεται. Ας μας επιτραπεί, λοιπόν, ενόψει του παραπάνω ατεκμηρίωτου, να διατηρήσουμε τις επιφυλάξεις μας, ως προς το αν, έστω και μακροπρόθεσμα, ο Χάρτης θα αποτελέσει εργαλείο πειθαρχικών κυρώσεων ή απειλής επιβολής τους, και κατ' επέκταση ενός κλίματος φόβου ή έστω ανησυχίας για το αν καλώς βαδίζουμε σύμφωνα με τις εντολές του. Άλλωστε, κάτι τέτοιο δεν είναι φύσει ασύμβατο με έναν κώδικα δεοντολογίας, δεδομένου ότι ο Κώδικας

Δεοντολογίας για Ευρωπαίους Δικηγόρους που έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρώπης (CCBE), προβλέπει ρητά ότι η μη τήρηση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας μπορεί να οδηγήσει σε πειθαρχικές κυρώσεις.

Ένα ερώτημα, λοιπόν, που τίθεται στα πλαίσια αυτής της συζήτησης είναι ποια είναι τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού βίου του δικαστή, τα οποία επιχειρείται να καθορισθούν, προκειμένου, αντίστοιχα, να οριοθετηθεί και το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης αυτού.

Είναι δυνατόν να θεωρήσουμε ως ιδιωτικό βίο μόνο τις οικογενειακές και στενές συγγενικές και φιλικές συνενυρέσεις; Δηλαδή, ο δικαστής μπορεί να εκφράζεται ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς, μόνο στο πολύ στενό του περιβάλλον; Κάποιοι υποστηρίζουν πως ναι. Μα τότε τι σόι ελευθερία διαθέτει ο δικαστής αν όλη και όλη η έκφραση της γνώμης του περιορίζεται μέσα στους τοίχους του σπιτιού του ή έστω σε εξωτερικούς χώρους, αλλά πάντα χαμηλόφωνα, για να μην εκτεθεί σε τρίτους που μπορεί να τον ακούσουν; Όχι μόνο μια τέτοια αντίληψη δεν συνάδει με τη διαμόρφωση ενός δικαστή ως ελεύθερου ανθρώπου αλλά θυμίζει σκοτεινές περιόδους, όπου κανείς ήταν εξαναγκασμένος σε μία διαρκή «συνωμοτική» συμπεριφορά, προκειμένου να διαφυλάξει την ελευθερία του.

Οι κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο λειτουργίας και ζωής της οικογένειάς του είναι άραγε ιδιωτικός ή δημόσιος βίος; Για παράδειγμα, οι σχέσεις με τους γείτονες, τους γονείς των συμμαθητών των παιδιών του και τους εκπαιδευτικούς των παιδιών του, τους μικρομαγαζάτορες της γειτονιάς του, τους οποίους καθημερινά συναναστρέφεται. Σαφώς είναι ένας κύκλος κάπως ευρύτερος, ωστόσο απολύτως καθημερινός και κατ'επέκταση και ιδιωτικός. Κι αν επομένως, ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων θελήσει να διαμαρτυρηθεί για την έλλειψη καθηγητών, για το κόστος των αναλώσιμων στο νηπιαγωγείο, για τα κίβο που στεγάζουν τα παιδιά του, για το ότι ακόμη για μια χρονιά δεν υπάρχει πετρέλαιο στις τάξεις, ο δικαστής τι θα κάνει; Τι θα πει στους γονείς των μαθητών, που από κοινού τα παιδιά τους υφίστανται τις γνωστές τοις πάσι συνέπειες της υποχρηματοδότησης της παιδείας; Και το παιδί του δικαστή τι θα κάνει; Θα απομονωθεί από τις παρέες του

προκειμένου με τη στάση του να μην εκθέσει τον γονιό του; Ή μήπως ο λόγος ενός δικαστή που αρθρώνεται με λογικά επιχειρήματα ενδυναμώνει τα αιτήματα των υπολοίπων γονιών; Η μήπως ο δικαστής που δείχνει ότι είναι πάνω από όλα και γονιός και ευσυνείδητος πολίτης κερδίζει περισσότερη αξιοπιστία στο πρόσωπο του αλλά και στην θεσμική του θέση;

Τα όρια επομένως μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού βίου είναι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ρευστά και το εγχείρημα μιας τέτοιας διάκρισης όχι μόνο τείνει να προκαλέσει περισσότερες συγχύσεις αλλά και να επιβάλλει περισσότερους περιορισμούς. Εκτός, αν ως δημόσιο βίο εννοούμε τις κοσμικές εμφανίσεις. Μα πόσοι, άραγε, είναι οι δικαστές που παρευρίσκονται σε μεγάλες κοινωνικές εκδηλώσεις; Αν δεν κάνω λάθος οι περισσότεροι τείνουν να απομονωθούν εντελώς από τον υπέρογκο φόρτο εργασίας. Ή μήπως εννοούμε τον λόγο που αρθρώνουμε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Εν προκειμένω, όμως, η σκοπιμότητα μιας τέτοιας συζήτησης περί της έκθεσης του δικαστή μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι πρωτίστως να αποπροσανατολίσει, ώστε η συζήτηση περί χάρτη δεοντολογίας να επικεντρωθεί σε ζητήματα «ήθους» και «ευπρέπειας» των δικαστικών λειτουργών και όχι στο κατά πόσο ο δικαστής δύναται να εκφέρει άποψη για μείζονος σημασίας κοινωνικά ζητήματα, συζήτηση, η οποία επιδιώκεται να αποσιωπηθεί.

Επί αυτού λοιπόν, αν θεωρήσουμε ορθή την άποψη του αυτοπεριορισμού της έκφρασης του δικαστή και ο δικαστής εκφράζει την φανερή του αντίθεση με μια συγκεκριμένη πολιτική επιλογή μόνο στον στενό του κύκλο, τότε με τη σιωπή του, όπως ισχύει και για όλους τους πολίτες, δεν σημαίνει ότι συναινεί; Δεν σημαίνει ότι μπροστά σε σημαντικά κοινωνικοπολιτικά γεγονότα ο δικαστής, ο άνθρωπος, ο θεσμός από τον οποίο οι πολίτες προσμένουν αξιοκρατία και δικαιοσύνη, είναι αδιάφορος; Η σιωπή του δεν δείχνει, ομοίως, ειλημμένη απόφαση;

Σχετικά με τα παραπάνω, λένε ότι το να πάρει δημόσια θέση ο δικαστής για θέματα που μπορεί να δικάσει (που κανείς δικαστής δεν ξέρει εκ των προτέρων ακριβώς ποια μπορεί να είναι αυτά και επομένως αποκλείεται μια ευρεία γκάμα υποθέσεων, εκτός από τις πολύ ήσσονος σημασίας) δείχνει την

προκατάληψή του. Μα αυτό είναι αυτονόητο ή αλλιώς εκ των ουκ άνευ. Ποιος δικαστής θα πάρει δημόσια ή ακόμη και ιδιωτικά θέση για μια υπόθεση που γνωρίζει τους διαδίκους ή σε κάθε περίπτωση ξέρει ότι θα αχθεί ενώπιον του; Είναι όμως εξίσου προκατάληψη και έλλειψη αμεροληψίας ο δικαστής, που υπηρετεί για παράδειγμα στις επιτροπές προσφυγών, να συμμετέχει σε συζητήσεις, μικρές ή μεγάλες, για την μεταναστευτική πολιτική και να εκφράζει τη διαφωνία του σε επιμέρους σημεία της ή εν τω συνόλω; Σαφώς και όχι. Διότι ο δικαστής που διαφωνεί πάλι τον νόμο θα εφαρμόσει και αν ασκήσει τη διακριτική του ευχέρεια υπέρ του αιτούντος άσυλο, πάλι στα πλαίσια που ο νόμος του επιτρέπει θα την έχει ασκήσει. Αντιθέτως, η «αυτοσυγκράτηση» ενός τέτοιου δικαστή σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής, δηλαδή επί της ουσίας η απαγόρευση σε αυτόν τον δικαστή να συζητά ένα θέμα τόσο βαρύνουσας σημασίας, στο οποίο λόγω θέσης αποδεικνύεται και πιο αρμόδιος από άλλους, με πιο πλούσια εμπειρία, καταλήγει υπέρμετρος περιορισμός της ανάπτυξης της προσωπικότητάς του. Άλλωστε, η ίδια η Βουλή είναι αυτή που καλεί την Ένωση Διοικητικών Δικαστών, ανάμεσα σε άλλους φορείς, να εκθέσει τις θέσεις των διοικητικών δικαστών στην αρμόδια Επιτροπή της, κατά τη συζήτηση των νομοσχεδίων που φέρνουν αλλαγές στον εκάστοτε ισχύοντα μεταναστευτικό νόμο, ενώ πολλές φορές δικαστές είναι μέλη νομοπαρασκευαστικών επιτροπών. Ποτέ, όμως, μέχρι σήμερα δεν αμφισβητήθηκαν εκ του λόγου τούτου τα εχέγγυα αμεροληψίας του δικαστή που εκφράζει μία θέση στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής ή σε μία νομοπαρασκευαστική επιτροπή, ακόμη και αν τελικά (όπως συμβαίνει συχνά) η Βουλή υιοθετήσει διαφορετική άποψη για το συγκεκριμένο θέμα.

Στην πραγματικότητα, επομένως, η συζήτηση περί ελευθερίας έκφρασης του δικαστή είναι μια συζήτηση περί του δικαιώματος αμφισβήτησης από τον δικαστή της εκάστοτε κρατούσας αντίληψης. Έτσι, για παράδειγμα, έχει το δικαίωμα σήμερα ο δικαστής, μέσα στο δεδομένο πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσει, να εκφράζει την επιστημονική του άποψη, ακόμη κι αν είναι αντίθετη με την κρατούσα, σχετικά με την διαχείριση της πανδημίας, τις αυξήσεις στα είδη λαϊκής κατανάλωσης και την ενέργεια, τις αναδιαρθρώσεις στις εργασιακές σχέσεις και το ασφαλιστικό, την συστηματική

έλλειψη μέτρων αντιπυρικής και αντιπλημμυρικής προστασίας; Κλονίζεται, όντως, η αξιοπιστία του προς την κοινωνία όταν αμφισβητεί ή ακόμη και διαφωνεί με τα κακώς κείμενα ή με επίσημες προσεγγίσεις και πρακτικές;

Ο συντακτικός νομοθέτης έθεσε πολύ συγκεκριμένους περιορισμούς στο δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης του δικαστή, έχοντας, σαφώς, κατά νου τον θεσμικό του ρόλο. Μας επιτρέπεται να θέσουμε περισσότερους; Ή μήπως έτσι, στην πραγματικότητα, υπονομεύουμε την ανεξαρτησία, την αμεροληψία και την ελευθερία του δικαστή; Μια ελευθερία που όσο την κόβουμε και τη ράβουμε στα μέτρα της ουδετερότητας τόσο τελικά την δεσμεύουμε και την εγκλωβίζουμε προς αντίθετες κατευθύνσεις.